

مقایسه انگیزتگی آوایی در فاصله زمانی دویست ساله

شهلا شریفی* - لیلا عرفانیان قونسولی**

چکیده

انگیزتگی آوایی یکی از انواع انگیزتگی است؛ بدان معنا که از صورت آوایی بتوانیم به معنا برسیم و سرنخی آوایی برای رسیدن از صورت به معنا داشته باشیم. در زمینه انگیزتگی فرض بر این است که واژگان در ابتدا انگیزتگی بوده‌اند و با گذشت زمان، میزان انگیزتگی واژگان کاهش یافته است. در این تحقیق برای بررسی این فرضیه، چهار متن سفرنامه از زمان حال و چهار متن معادل از دویست سال پیش انتخاب کردیم و به بررسی انگیزتگی آوایی واژگان این متون پرداخته‌ایم و در نهایت نتایج را مقایسه کرده و به این نتیجه رسیدیم که در شمار واژگان انگیزتگی و نیمه‌انگیزتگی آوایی زبان فارسی و مجموع آنها، تغییر معناداری در زمان حال نسبت به دویست سال پیش مشاهده نشد. بنابراین، شاید بتوان ادعا کرد از ۲۰۰ سال گذشته تاکنون، تغییری در انگیزتگی آوایی واژگان زبان فارسی، رخ نداده‌است.

کلیدواژه: تصویرگونگی، صورت، معنا، نمادپردازی آوایی

۱- مقدمه

انگیزتگی^۱ کلماتی هستند که از روی نشانه‌ای در صورت؛ مثل صدا بتوان به معنی آنها پی برد. (کلمات تیره و شفاف: بحثی در معناشناسی/۱۱۷)

در طول تاریخ، برخی بر این اعتقاد بودند که در ابتدا، تمام کلمات زبان انگیزتگی بوده‌اند که بر اثر مرور زمان و تغییرات آوایی و ساختوازی، اینطور به نظر

* دانشیار زبانشناسی دانشگاه فردوسی مشهد

** دانشجوی دکترای زبانشناسی دانشگاه فردوسی مشهد، عهده‌دار مکاتبات leilaerfaniyan@gmail.com
تاریخ وصول: ۹۱/۲/۲۲ - پذیرش نهایی: ۹۲/۲/۲۴

^۱ - motivated

می‌رسد که رابطه‌ای بین صورت و معنای آنها وجود ندارد. عده‌ای نیز بر این باورند که واژگان ابتدا تیره بوده‌اند و سپس شفاف شده‌اند.

در این پژوهش، در بخش دوم، پیشینه نظری تحقیقات در زمینه انگیزتگی بیان می‌شود. در بخش سوم، تعریف مختصری از انگیزتگی آوایی بیان خواهد شد. در بخش چهارم، روش تحقیق بیان می‌شود و در ادامه، به شیوه گردآوری مطالب و تحلیل داده‌ها اشاره‌ای خواهد شد. در بخش پنجم، ارائه داده‌های جمع‌آوری شده و بررسی‌های انجام گرفته بر روی آنها عنوان می‌شود و در بخش ششم، به جمع بندی نتایج به دست آمده از بررسی‌های بخش پنجم می‌پردازیم و در ادامه، نتایج دو دوره را به تفکیک با یکدیگر مقایسه می‌کنیم. سپس با انجام آزمونی آماری، معنادار بودن این نتایج را می‌سنجیم و در انتها، به نتیجه‌گیری از نتایج به دست آمده خواهیم پرداخت.

۲- پیشینه نظری

از زمان‌های دور، وجود یا عدم رابطه بین صورت و معنا جزء مباحث اصلی محافل علمی بوده‌است و راه خود را ادامه داده و به عنوان سؤالی در روند جدید زبانشناسی جدید مطرح شده‌است. دوسوسور^۱ (۱۹۱۳-۱۸۵۷ م.) و اولمن^۲ (۱۹۷۶-۱۹۱۴ م.) از کسانی هستند که مسئله را در عصر جدید، جدی‌تر از بقیه دنبال کرده‌اند (زبان، سوسورو وینکنشتاین / ۸۸).

برخی از دانشمندان ایرانی و اسلامی نیز اعتقاد داشتند که رابطه بین صورت و معنا طبیعی است؛ از جمله خلیل ابن احمد فراهیدی (۹۶-۱۷۵ ق.) و سیبویه (۱۴۰-۱۸۰ ق.). ابوعلی فارسی (۳۵۹-۴۱۶ ق.) و شاگردش ابن جنی (۳۲۱-۳۹۲ ق.) و سیوطی (۸۴۹-۹۱۱ ق.) و میرداماد (۹۶۹-۱۰۴۰ ق.) نیز رابطه لفظ و معنا را طبیعی می‌دانستند (فرهنگ نام آواها در زبان فارسی / ۱۰). اختیار (۱۳۴۸ ش.) و باطنی (۱۳۶۷ ش.)، افراشی (۱۳۸۱ ش.) و وحیدیان کامیار (۱۳۷۵ ش.) نیز از کسانی هستند که به این حوزه علاقه نشان داده و تحقیقاتی در این زمینه انجام داده‌اند.

1- Ferdinand de Saussure

2- Ullmann

به طور کلی در بیشتر اغلب تحقیقات انگیختگی به سه دسته آوایی، ساختواری و معنایی دسته‌بندی شده‌است که در این تحقیق، به انگیختگی آوایی در واژه‌ها خواهیم پرداخت.

۳- انگیختگی آوایی

انگیختگی آوایی آن است که از صورت آوایی بتوانیم به معنا برسیم و سرخنی آوایی برای رسیدن از صورت به معنا داشته باشیم^۱. این نوع انگیختگی، اولین نوع انگیختگی است که بشر را به تفکر در باره رابطه طبیعی بین صورت و معنا وا داشت. انگیختگی آوایی را می‌توان به سه نوع «نام‌آوا»^۲، «نمادپردازی آوایی» و «واحد‌های زبرزنجیری» تقسیم کرد که در ادامه به شرحی از آنها خواهیم پرداخت:

۳-۱- نام‌آوا

زمانی که بحث رابطه بین صورت و معنا پیش می‌آید، اولین چیزهایی که به عنوان نمود بارز رابطه صورت و معنا به ذهن می‌رسند نام‌آواها می‌باشند. حتی بعضی افراد، به دلیل وضوح بیشتر و ملموس‌تر بودن نام‌آواها گمان می‌کنند تنها نمود رابطه بین صورت و معنا، واژه‌های نام‌آوا هستند. در منابع مختلف تعاریف زیادی از نام‌آوا شده‌است که همگی تقریباً به یک چیز اشاره می‌کنند:

Onomatopoeia (از یونانی *ονοματοποιία*، ترکیبی از کلمات یونانی *ὄνομα*^۳ و *ποιέω*^۴ است که با ترکیب کردن «نام» و «انجام می‌دهم» مفهوم «نام آن، صدایش است»^۵ می‌یابد) به معنای کلمه یا گروهی از کلمات است که

^۱-Available at:-<http://www. Wikipedia, the free encyclopedia.htm> last retrieved at:2008

^۲-Onomatopoeia

^۳-onoma, = « نام »

^۴-poieō, = «می‌آفرینم» «یا می‌سازم»

^۵-Available at:-<http://www. Wikipedia, the free encyclopedia.htm> last retrieved at:2008

صدای چیزی را که توصیف می‌کنند، تقلید کرده و به منبع خود اشاره می‌کنند مثل «کلیک»، «بوز»، «زیپ» یا صدای حیوانات مثل: «میو».

از زمانهای باستان که بحث در مورد رابطه طبیعی بین صورت و معنا مطرح شد، طرفداران رابطه طبیعی بین صورت و معنا، از «نام‌آواها» به عنوان دلیلی دال بر رابطه بین صورت و معنا یاد می‌کردند؛ اما مخالفان آن اعتقاد داشتند به دلیل اینکه نام‌آواها از زبانی به زبان دیگر متفاوتند و در هر زبانی بر اساس قواعد آن زبان ساخته می‌شوند و همچنین به دلیل محدود بودن آن، نمی‌توان بر آن تکیه کرد. از طرفی، طرفداران طبیعی بودن ذات زبان بیان می‌کردند: احتمالاً در ابتدا، تمام کلمات زبان رابطه طبیعی با معنا داشته و نام‌آوا بوده‌اند که بر اثر مرور زمان و تغییرات آوایی و ...، اینطور به نظر می‌رسد که رابطه‌ای بین صورت و معنای آنها وجود ندارد.

اولمن، هر لفظی را که میان لفظ و معنایش به صورتی رابطه طبیعی برقرار باشد، نام‌آوا می‌داند. انواع نام‌آواها از نظر او عبارتند از: ۱- نام‌آوایی که لفظ آنها بر صدا دلالت دارد مثل «خرخر» ۲- نام‌آوایی که لفظ آنها بر مولد صدا دلالت دارد؛ مثل «کوکو» که صدای فاخته است اما برای نام خود آن پرنده استفاده می‌شود ۳- واژه‌هایی که لفظ آنها بر صدا دلالت ندارد بلکه بر حرکت و عمل همراه با صدا دلالت دارد مثل «بوس» ۴- نام‌آوایی که مدلول آنها صدایی که به گوش برسد ندارد اما احساس می‌کنیم صدا دارد مثل: «مورمور» یا «گزگز» ۵- نام‌آوایی که صداهای به کار رفته در آنها به معنایی اشاره می‌کند که برگرفته از خاصیت خود آن صداست مثل کلمات با مصوت [i] که بر کوچکی دلالت می‌کنند زیرا این مصوت، مصوتی زیر است (فرهنگ نام‌آواها در زبان فارسی/ ۲۹-۴۲).

صوتهای عاطفی^۱ نیز در دسته نام‌آواها قرار می‌گیرند؛ زیرا میان اصوات عاطفی و مفاهیم آنها رابطه‌ای طبیعی وجود دارد؛ مثل «آه» در هنگام ناراحتی. این اصوات در بعضی زبانها به یکدیگر شبیه نیز می‌باشند مثلاً «آه» فارسی، در انگلیسی، فرانسه، ترکی و عربی، /æh/ است. «به به» فارسی در فرانسه و ایتالیایی /bæh/ است و در عربی /bæx/ است. اصوات ندایی مثل «آی»، «آهای» و... نیز جزء اصوات عاطفی

^۱-interjections

به شمار می‌آیند؛ همچنین است اصواتی که برای راندن جانوران به کار می‌روند مثل "چخ" برای راندن سگ و "کیش" برای راندن ماکیان. حتی تلفظ «ترشی» با طعم آن در ارتباط است و با تلفظ آن بزاق ترشح می‌شود. واژه «بوس» و «ماچ» نه تنها تقلید صدای عمل بوسیدن است، بلکه گردی لبها در هنگام تلفظ آن با گردی لبها در هنگام بوسیدن نیز رابطه طبیعی دارد (همان / ۳۹-۳۴).

۳-۲- نمادپردازی آوایی

در دیدگاه‌های ساختگرایان اروپایی، کوچکترین واحد تجزیه‌ی واژه، واج نامیده شده‌است که واحدی بی‌معنا معرفی گشته است؛ ولی اگر با نگاهی دقیق‌تر به واژه‌ها و معانی آنها نظر افکنیم و روابط معنایی واژه‌ها را با یکدیگر مقایسه کنیم، درخواهیم یافت که در بعضی واژه‌ها، یک واج یا دسته‌ای از واج‌های مشترک در چند واژه، معنای مشترکی را برای آن واژه‌ها به همراه دارند. از این پدیده با نام نمادپردازی آوایی (Phonaetheme) (از phone یونانی به معنای «sound» و aisthanomai به معنای "perceive") یاد می‌شود. نمادپردازی آوایی خصوصیتی هم؛ مشابه و هم؛ متفاوت از نام‌آواها و تکواژها بروز می‌دهد؛ این امر تا جایی پیش رفته است که بعضی افراد، نمادپردازی آوایی را مابین نام‌آواها و تکواژها به حساب می‌آورند. به طور کلی، می‌توان نمادپردازی آوایی را در دو دسته بررسی کرد: ۱- درخوشه‌ای از واجها ۲- درواجه‌ای تک.

۳-۲-۱- نمادپردازی آوایی در سطح خوشه‌های واجی

در سطح خوشه‌های واجی، خوشه‌ای از واجها که در چند واژه مشترک است، معنای مشابهی به آن واژگان می‌بخشد؛ مثل -gl در کلمات -glimmer-glisten و glow... با معنایی مرتبط با «نور» و «دیدن». -gl را نمی‌توان وند محسوب کرد، زیرا بقیه کلمه‌ای که -gl به آن می‌چسبد معنادار نیست و تکواژ نیست. همچنین نمی‌توان آن را جزء نام‌آواها محسوب کرد؛ زیرا اکثر مواقع صدای مرتبط با چیزی که به آن اشاره می‌کند ندارد یا حتی به چیزی اشاره می‌کند که صدا دار نیست. اما

واژه‌هایی مثل slip-slippery-slide... را در نظر بگیرید. SI- در این کلمات مشترک است، که تمام این کلمات معانی مرتبط با خیس و چربی دارند. در اینجا نیز SI- را نمی‌توان وند محسوب کرد، زیرا بقیه کلمه‌ای که SI- به آن می‌چسبد معنادار نیست و تکواژ نیست؛ ولی بر خلاف مورد قبلی ادعا می‌شود که صدایش تا حدودی مرتبط با چیزی است که توصیف می‌کند.

تحقیقات زیادی در زمینه نمادپردازی آوایی انجام گشته‌است و نتیجه‌ای که از این بررسی‌ها به دست می‌آید این است که نمادپردازی‌های آوایی تا حدی زیا هستند که مدارک این زبایی، از استفاده از این نمادپردازیها در ارتباط با کلمات و معانی جدید حاصل می‌شود. به‌علاوه، نمادپردازیهای آوایی رفتار ابتدایی تکواژها را نشان می‌دهند. مشاهدات در باره اهمیت نماد پردازیهای آوایی به عنوان واحدهای سازمان‌دهنده باعث شده‌است پژوهشگرانی از جمله بلاست¹ بگویند که این نمادپردازیها ممکن است به عنوان واحدهایی ارائه شوند که پایین‌تر از سطح تکواژ و بالاتر از سطح واج هستند؛ بنابر این تحقیقات، بر خلاف مدل‌های ساختوازی که ترکیب‌نما بودن را به عنوان مشخصه ساختوازی بودن واژه مرکب می‌دانند، تئوریهای غیرترکیب‌نمای ساختوازی، پیش‌بینی می‌کنند که جفت‌های آوایی - معنایی نامعمول در زبان، چه ترکیب‌نما و چه غیرترکیب‌نما، بر اساس بسامدشان به موقعیت ساختارهای سازمان‌دهنده در واژگان صعود می‌کنند. بر اساس این تئوری‌ها می‌توان به این نتیجه رسید که رابطه صورت - معنا در بین کلمات، جزئی از نظام زبان است حتی اگر تکواژی نباشد (واقعیت روانشناختی نمادپردازی آوایی/۲۰۰۳).

۳-۲-۲- نمادپردازی آوایی در سطح واج‌های منفرد

دسته دوم در نمادپردازی آوایی، واج‌های منفرد هستند که واژه‌هایی که آنها را مشترک دارند، معنایی نزدیک به هم خواهند داشت. در بعضی از موارد نیز می‌توان بین مشخصه‌های واجی آن واج و معنایی که حمل می‌کند، ارتباط برقرار کرد. گاهی در واژه‌هایی که به یک چیز اشاره می‌کنند، واژه‌های مثل هم دیده می‌شود؛ مثل

¹-Blust

مفهوم «کوچکی» که واکه افراشته و بسته دارد مثل *veeny-teeny-mini-little*؛ و یا اینکه گاهی مصوت‌های افتاده مانند [o] معنای «بزرگی» را می‌رسانند؛ مثل: «درشت، کلفت، کیل، تپل، گنده و...» (فرهنگ نام آواها در زبان فارسی / ۲۹-۳۰)؛ بعضی صامت‌ها نیز با مشخصه‌های واجی خود در بعضی موقعیت‌ها مرتبط هستند، مثل «پ» در کیل، خپل، کپه و... که چاقی را می‌رساند (نگاهی به شفافیت وتیرگی... / ۹۵). توجیه بعضی از این معانی، در مشخصه‌های واجی آن واج یافت می‌شود به عنوان مثال: سایشی‌ها معمولاً خشن هستند در حالی که «ل» روان است. «ر» بیانگر تکرار و لرزش است و «م» و «ن» بر زمزمه، آواز و موسیقی دلالت می‌کنند. «ب» و «پ» بر صداهای انفجاری، سرعت و حرکت دلالت دارند و یا «حریر» که حرف نرم آن با لطافت این پارچه مطابقت دارد یا «کرباس» که تلفظ خشن آن حاکی از درشتی این پارچه است نسبت به حریر و... (فرهنگ نام آواها در زبان فارسی / ۲۸).

۳-۳- انگیختگی در واحدهای زبرزنجیری

تنها واحدهای زنجیری نیستند که می‌توانند به واژه انگیختگی ببخشند؛ بلکه واحدهای زبرزنجیری نیز می‌توانند این عمل را انجام دهند؛ به عنوان مثال، نواخت^۱ می‌تواند بیانگر معنا باشد. عبارت‌هایی که با نواخت خیزان (H%) پایان می‌یابند، در خواست اطلاعات می‌کنند (سؤال) اما عبارت‌هایی که با نواخت افتان (L%) پایان می‌یابند خبری را بیان می‌کنند (نواخت‌هایی که در مرز واحدهای دستوری واقع می‌شوند، نواخت‌های مرزی ۲ نامیده می‌شوند که بسته به اینکه عبارت با زیر و بمی افتان یا خیزان پایان یابد، آن را با L% و H% نشان می‌دهند) (درسی از آواشناسی / ۱۲۵)) و از این طریق است که جملاتی که علامت و نشانه سؤالی در خود ندارند و به فرم جملات خبری می‌باشند را می‌توان از جملات خبری تشخیص داد؛ بنابراین، نواخت و معنا با هم در ارتباطند (قراردادهای برچسب گذاری / ۳).

¹-tone

²-Boundary tone

در برخی زبان‌ها از روی الگوی تکیه بنا بر اینکه آغازین یا پایانی باشد می‌توان مقوله‌ واژه و دیگر اطلاعات جمله از قبیل تاکید جمله و...را تشخیص داد. کسیدی^۱ و دیگران (۱۹۹۹) به این روابط پرداخته‌اند و در یافته‌اند که در حالی که اسامی مذکر در انگلیسی مثل Richard-Arthur و... تکیه آغازین دارند، اسم‌های مؤنث؛ مثل Irene, Michelle و...، تکیه پایانی دارند. همچنین، کلی^۲ و بوک^۳ (۱۹۸۸) در تحقیقی مشابه، نشان داده‌اند که افراد وقتی در معرض واژه دو سیلابی جدید که دارای تکیه آغازین است قرار گیرند، تمایل دارند به عنوان اسم آن را طبقه‌بندی کرده، استفاده کنند. علاوه بر اینها، حتی آهنگی که به کلام می‌دهیم نیز می‌تواند بیانگر معنای خاصی باشد. (واقعیت روانشناختی نمادپردازی آوایی/۳۰۴)

۳-۴- ملاک‌های انگیزتگی آوایی

برای بررسی انگیزتگی آوایی از فرهنگ نام‌آواها، نوشته وحیدیان کامیار (۱۳۷۵) استفاده شد و انگیزتگی را از دوجنبه انگیزتگی و نیمه‌انگیزتگی مورد بررسی قرار دادیم که ملاک هر یک بدین شرح است:

۳-۴-۱- واژه انگیزتگی آوایی

واژه انگیزتگی آوایی، نام‌آواست و همان‌طور که بیان شد، در نام‌آواها شباهت آوایی، بین صدای مرجع واژه؛ و خود واژه وجود دارد؛ مثل واژه‌های: «توپ»، «زنگ» و ...

۳-۴-۲- واژه نیمه‌انگیزتگی آوایی

واژه نیمه‌انگیزتگی آوایی، نمادپردازی آوایی است که یکی از انواع نمادپردازی‌های آوایی، انگیزتگی در حروف به کار رفته در واژه می‌باشد؛ مثل واژه

¹-cassidy

²-Kelly

³-Bock

⁴-Kelly & Bock, 1988

«خشک» که حروف به کار رفته در آن، خشن بودن را می‌رساند یا واژه «آرام» که حروف آن، سکون را می‌رساند و یا واژه «لرز» که حروف به کار رفته در آن، لرزش را به خواننده یا شنونده منتقل می‌کند.

۴- روش تحقیق

برای بررسی و مقایسه انگیزتگی آوایی در واژگان محتوایی در متون دویست سال پیش و متون معاصر، سعی شد از محاسبات آماری استفاده شود؛ به طوری که مجموع واژه‌های انگیزخته و نیمه انگیزخته آوایی در متون دویست سال پیش محاسبه و با دوره کنونی مقایسه گشته و توسط آزمون‌های آماری، معناداری آن سنجیده شد.

۴-۱- شیوه گردآوری مطالب و تحلیل داده‌ها

در ابتدا، برای مقایسه پدیده انگیزتگی در دو دوره زمانی، لازم بود متون مناسبی از هر دو دوره بدین صورت انتخاب شود:

۴-۱-۱- متون مورد بررسی

ابتدا متونی انتخاب شد که هم از نظر سبکی خنثی بوده و هم در این دو دوره زمانی در دسترس باشند. برای این منظور، متونی با موضوع سفرنامه انتخاب گردید و برای مهار کردن تفاوت‌های سبکی در این بررسی، چهارمتن از هر دوره انتخاب شد که به این شرح است:

۴-۱-۱-۱- متون مربوط به دویست سال پیش

متن شماره ۱: مسیر طالبی یا سفرنامه میرزا ابوطالب خان؛ تاریخ نگارش: سال ۱۲۱۹ق؛ نویسنده: ابوطالب ابن محمد اصفهانی
متن شماره ۲: سفرنامه خسرومیرزا به پطرزبوغ و تاریخ زندگی عباس میرزا نایب السلطنه - تاریخ نگارش: ۱۲۰۲ هجری شمسی - نویسنده: میرزا مسعودانصاری

متن شماره ۳: سفرنامه میرزا ابوالحسن خان شیرازی (ایلچی) به روسیه - تاریخ نگارش: ۱۱۸۷ هجری شمسی - نویسنده: میرزا محمد هادی شیرازی (علوی)
متن شماره ۴: سفرنامه میرزا صالح شیرازی - تاریخ نگارش: ۱۱۸۸ هجری شمسی - نویسنده: صالح شیرازی

۴-۱-۱-۲- متون مربوط به زمان حال

علیرضا قزوه

متن شماره ۵: سفرنامه شمس آل احمد به آلمان و اسپانیا - تاریخ نگارش: ۱۳۶۹ هجری شمسی - نویسنده: شمس آل احمد
متن شماره ۶: سفرنامه فرنگ - تاریخ نگارش: ۱۳۶۲ هجری شمسی - نویسنده: فخرالدین حجازی
متن شماره ۷: اقلیم های دیگر - تاریخ نگارش: ۱۳۶۳ هجری شمسی - نویسنده: محمد جعفر یاحقی

۴-۱-۲- انواع و تعداد واژگان مورد بررسی

از هر کتاب، حدود پنج صفحه انتخاب شد که شامل هفتصد واژه محتوایی است که در بعضی موارد به دلیل اینکه ممکن بود واژه یا واژه‌هایی در صفحات متوالی تکرار شوند، سعی شد پنج صفحه به صورت متوالی انتخاب نشود. به این ترتیب، واژه‌های محتوایی که شامل: اسم، فعل، صفت و قید می‌باشند جدا شده و به عنوان مواد تحقیق، مورد استفاده قرار گرفتند.

۴-۱-۶- شیوه تحلیل داده‌ها

بر اساس معیارهای مطرح در بالا، انگیزتگی را در هریک از متون قدیمی و معاصر بررسی کردیم و سپس، حاصل جمع هر یک از متغیرها را در چهار متن زمان قدیم و چهار متن معاصر به دست آوردیم که نتایج حاصل از آن در بخش‌های بعد، مطرح می‌شود. سپس با انجام آزمون آماری معناداری بر روی این داده‌ها و مقایسه نتایج دو دوره با یکدیگر، به معناداری و نتایج حاصل از این محاسبات دست یافتیم.

۵- ارائه و بررسی داده‌ها

همانطور که قبلاً نیز بیان گشت، چهار متن با موضوع سفرنامه مربوط به دویست سال پیش و چهار متن مربوط به زمان حال با همان موضوع انتخاب شد و در میان ۷۰۰ واژه محتوایی از هر متن، به بررسی واژه‌های محتوایی پرداخته شد. متون ۲۰۰ سال پیش از شماره یک تا چهار و متون زمان حال از شماره پنج تا هشت می‌باشند که در زیر، متون مورد بررسی و تحلیل‌های انجام شده بر روی آنها به تفکیک نمایش داده شده‌اند. قابل ذکر است که به ضرورت مجال، از هر متن فقط تعداد یک یا دو واژه را به عنوان نمونه در ذیل، بیان کرده‌ایم:

۵-۱- متن شماره یک

واژه	معنا	انگیزگی	توضیحات
مزه	طعم	نیمه انگیزته	شباهت صدای ایجاد شده در هنگام مزه کردن با واژه آن
طپانچه	حربه آتشی کوچک دستی از هر نوع که باشد	انگیزته	شباهت صدای ایجاد شده در هنگام شلیک طپانچه با واژه آن

۵-۱-۱- بررسی داده‌های متن شماره یک

انگیزگی آوایی	انگیزته	نیمه‌انگیزته	جمع کل
۶	۲	۸	

۵-۲- متن شماره دو

واژه	معنا	انگیزگی	توضیحات
بزرگان	بزرگ: کلان، کبیر، عظیم	نیمه‌انگیزته	انگیزگی در حروف به کار رفته در واژه
ناقوس	زنگ بزرگ که در کلیسا نصب می‌کنند	انگیزته	شباهت صدای ایجاد شده در هنگام نواختن ناقوس با واژه آن

۵-۲-۱- بررسی داده‌های متن شماره دو

انگیزگی آوایی	انگیزته	نیمه‌انگیزته	جمع کل
۲	۳	۵	

۵-۳- متن شماره سه

واژه	معنا	انگیزتگی	توضیحات
جاری	روان ، آب روان	نیمه انگیزتگی	شباهت صدای ایجاد شده در هنگام جاری شدن آب با واژه آن

۵-۳-۱- بررسی داده‌های متن شماره سه

انگیزتگی آوایی	انگیزتگی	نیمه‌انگیزتگی	جمع کل
۰	۰	۱	۱

۵-۴- متن شماره چهار

واژه	معنا	انگیزتگی	توضیحات
توپ	یکی از سلاح‌های آتشین جنگی که توسط آن گلوله‌های بزرگ را به مسافت دور پرتاب کنند. صدای انفجار گلوله توپ و وسیله‌ای گرد برای بازی	انگیزتگی	شباهت صدای ایجاد شده در هنگام پرتاب توپ با واژه آن
آرام	سکون، ثبات، آهسته، آسایش	نیمه انگیزتگی	انگیزتگی در حروف به کار رفته در واژه

۵-۴-۱- بررسی داده‌های متن شماره چهار

انگیزتگی آوایی	انگیزتگی	نیمه‌انگیزتگی	جمع کل
۲	۲	۴	۶

۵-۵- متن شماره پنج

واژه	معنا	انگیزتگی	توضیحات
بزرگ	کلان ، کبیر، عظیم	نیمه انگیزتگی	انگیزتگی در حروف به کار رفته در واژه
آرام	سکون، ثبات، آهسته، آسایش	نیمه انگیزتگی	انگیزتگی در حروف به کار رفته در واژه

۵-۵-۱- بررسی داده‌های متن شماره پنج

انگیزتگی آوایی	انگیزتگی	نیمه‌انگیزتگی	جمع کل
۰	۰	۴	۴

۵-۶- متن شماره شش

واژه	معنا	انگیزندگی	توضیحات
آرد	نرمه و آس کرده حبوب، گردی که از کوبیدن یا آسیا کردن غلات به دست آید	نیمه انگیزنده	انگیزندگی در حروف به کار رفته در واژه
پردن	اسم صوت که از صدای به هم خوردن بال پرند گرفته شده است	انگیزنده	شباهت صدای ایجاد شده در هنگام به هم خوردن بال پرند با واژه آن

۵-۶-۱- بررسی داده‌های متن شماره شش

انگیزندگی آوایی	انگیزنده	نیمه انگیزنده	جمع کل
۴	۵	۹	

۵-۷- متن شماره هفت

واژه	معنا	انگیزندگی	توضیحات
آخ	کلمه ای است که به هنگام افسوس، احساس درد و رنج گویند	انگیزنده	شباهت صدایی که در هنگام افسوس و درد و رنج بیان می کنیم با واژه آن
جیغ	صدای نازک و بلند، فریاد	انگیزنده	شباهت صدایی که به هنگام جیغ کشیدن ایجاد می شود با واژه آن

۵-۷-۱- بررسی داده‌های متن شماره هفت

انگیزندگی آوایی	انگیزنده	نیمه انگیزنده	جمع کل
۴	۷	۱۱	

۵-۸- متن شماره هشت

واژه	معنی	انگیزندگی	توضیحات
عربده	بانگ و فریاد، نعره	انگیزنده	شباهت صدای ایجاد شده در هنگام عربده کشیدن با واژه آن
خراشیدن	مجروح کردن	نیمه انگیزنده	انگیزندگی در حروف به کار رفته در واژه

۵-۸-۱- بررسی داده‌های متن شماره هشت

انگیزتگی آوایی	انگیزتگی	نیمه‌انگیزتگی	جمع کل
۱	۳	۴	

۶- بحث و نتیجه‌گیری

۶-۱- جمع‌بندی نتایج

در این بخش، ابتدا به جمع‌بندی نتایج حاصل از بررسی چهار متن دویست سال پیش و جمع‌بندی نتایج حاصل از بررسی چهار متن زمان حال می‌پردازیم که نتایجی که از مجموع ۲۸۰۰ واژه هر دوره به دست آمده است؛ بدین شرح می‌باشد:

۶-۱-۱- حاصل جمع انگیزتگی در کل متون قدیمی (۱ و ۲ و ۳ و ۴)

انگیزتگی آوایی	انگیزتگی	نیمه‌انگیزتگی	جمع کل
۱۰	۱۰	۲۰	

۶-۱-۲- حاصل جمع انگیزتگی در کل متون معاصر (۵ و ۶ و ۷ و ۸)

انگیزتگی آوایی	انگیزتگی	نیمه‌انگیزتگی	جمع کل
۹	۱۹	۲۸	

۶-۲- مقایسه نتایج

پس از جمع‌بندی نتایج حاصل از بررسی متون هر دوره، نتایجی حاصل گشت که بیان کردیم و با مقایسه مجموع نتایج به دست آمده در دو دوره زمانی، نتایجی به دست آمد که در ذیل، به تفکیک بیان می‌شود؛ سپس برای بررسی اینکه آیا نتایج به دست‌آمده معنادار می‌باشد یا خیر، از آزمون آماری معناداری استفاده شد که در کل، نتایجی به این شرح به دست آمد:

۶-۲-۱- مقایسه واژه‌های انگيخته آوایی دو دوره

معناداری	زمان حال	۲۰۰ سال پیش	واژه‌های انگيخته آوایی
بی معنا	۹	۱۰	

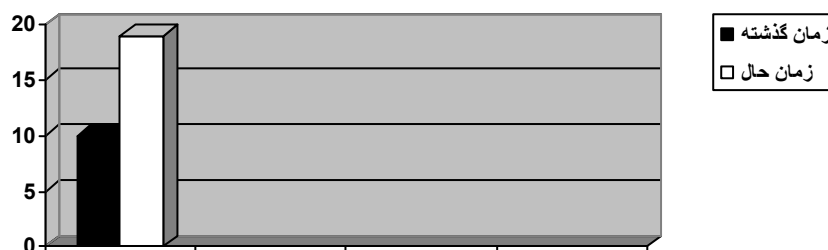
۶-۲-۲- نمودار مقایسه واژه‌های انگيخته آوایی دو دوره

۶-۲-۳- مقایسه واژه‌های نیمه انگيخته آوایی دو دوره

معناداری	زمان حال	۲۰۰ سال پیش	واژه‌های نیمه انگيخته آوایی
بی معنا	۱۹	۱۰	

۶-۲-۴- نمودار مقایسه واژه‌های نیمه انگيخته آوایی دو دوره

۶-۲-۵- مقایسه مجموع واژه‌های انگیزتخته و نیمه‌انگیزتخته آوایی دو

دوره

معناداری	زمان حال	۲۰۰ سال پیش	مجموع واژه‌های انگیزتخته و نیمه‌انگیزتخته آوایی
بی معنا	۲۸	۲۰	

۶-۲-۶- نمودار مقایسه مجموع واژه‌های انگیزتخته و نیمه‌انگیزتخته آوایی

دو دوره:

۶-۳- نتیجه

با مقایسه‌ انگیزتگی در ۲۸۰۰ واژه محتوایی در زمان حال و ۲۸۰۰ واژه محتوایی ۲۰۰ سال گذشته، این نتیجه حاصل شد که در شمار واژگان انگیزتخته و نیمه‌انگیزتخته آوایی زبان فارسی و مجموع آنها، تغییر معناداری در زمان حال نسبت به دویست سال پیش مشاهده نشد. بنابراین، شاید بتوان ادعا کرد که جنبه‌هایی از انگیزتگی از ۲۰۰ سال گذشته تا کنون تغییر نکرده است.

منابع

- اختیار، منصور، معنی‌شناسی، انتشارات دانشگاه تهران، تهران، ۱۳۴۸.
- آل احمد، شمس، سیر و سلوک: سفرنامه شمس آل احمد به آلمان و اسپانیا، برگ، تهران، ۱۳۶۹.
- اصفهانی، ابوطالب ابن محمد، مسیر طالبی یا سفرنامه میرزا ابوطالب خان، به تصحیح: حسین خدیو جم، سازمان انتشارات و آموزش انقلاب اسلامی، تهران، ۱۳۵۲.

- افراشی، آریتا، **نگاهی به شفافیت و تیرگی معنایی در سطح واژه های مرکب**، در «اندیشه هایی در معنی شناسی» (مجموعه مقالات)، انتشارات فرهنگ کاوش، تهران، ۱۳۸۱.
- انصاری، میرزا مسعود، **سفرنامه خسرو میرزا به پترزبورگ و تاریخ زندگی عباس میرزا نایب السلطنه**، به تصحیح: محمد گلبن، اتحاد، تهران، ۱۳۴۹.
- انوری، حسن، **فرهنگ فشرده سخن**، سخن، تهران، ۱۳۸۲.
- باطنی، محمد رضا، **کلمات تیره و شفاف: بحثی در معناشناسی**، در «درباره زبان» (مجموعه مقالات)، فاروس ایران، تهران، ۱۳۶۷.
- حجازی، فخرالدین، **سفرنامه فرنگ**، بعثت، تهران، ۱۳۶۲.
- روبینز، آر. اچ، **تاریخ مختصر زبان شناسی**، ترجمه محمد علی حق شناس، نشر مرکز، تهران، ۱۳۷۰.
- شیرازی، صالح، **سفرنامه میرزا صالح شیرازی**، به تصحیح: اسماعیل رائین، داورپناه، تهران، ۱۳۴۷.
- شیرازی (علوی)، میرزا محمد هادی، **سفرنامه میرزا ابوالحسن خان شیرازی (ایلچی) به روسیه**، به تصحیح: محمد گلبن، مرکز اسناد فرهنگی آسیا، تهران، ۱۳۵۷.
- قزوه، علیرضا، **پرستو در قاف**، سوره، تهران، ۱۳۷۵.
- معین، محمد، **فرهنگ معین**، زرین، تهران، ۱۳۴۰.
- نفیسی (ناظم الاطباء)، علی اکبر، **فرهنگ نفیسی**، مروی، تهران، ۱۳۵۵.
- وحیدیان کامیار، تقی، **فرهنگ نام آواها در زبان فارسی**، انتشارات دانشگاه فردوسی، مشهد، ۱۳۷۵.
- هریس، روی، **زبان، سوسورو وینکنشتاین**، مترجم: اسماعیل فقیه، نشر مرکز، تهران، ۱۳۸۱.
- یاحقی، محمد جعفر، **اقلیم های دیگر**، دانشگاه مشهد، مشهد، ۱۳۶۳.
- Aronoff, M. - K. Fundeman, **What Is Morphology?**, Blackwell, oxford, 2005 .
- Carroll, David W., **Psychology of Language**, Brooks/Cole Publishing Company, Pacific Grove, 1999.
- Cassidy, Kimberly, Michael Kelly, Lee-at Sharoni, **Inferring Gender from Name Phonology**, journal of Experimental Psychology, General 128, 1999, 362-81.
- Jun, Sun-Ah, **K-ToBI (Korean ToBI) Labelling Conventions**. Speech Sciences, Vol.7, No.1, 143-170, [http://www.K-ToBI\(Korean ToBI\) Labelling Conventions.html](http://www.K-ToBI(Korean ToBI) Labelling Conventions.html), 2000.

- K. Bergen, Benjamin, **The Psychological Reality Of Phonaesthemes**, 290-311 , <http://www.phonaesthemes.pdf>.,2003.
- Kelly, Michael, Kathryn Bock, **Stress in Time**, journal of experimental psychology,,14, 1988, 389-403.
- Ladefoged, Peter, **A Course in Phonetics** , Thomson, Los Angeles,2006 .
- Yule, George, **The Study of Language** , Cambridge university press, Great Britain,1985.

